

MERCÈ FONT I CODINA (1867-1900): UNA POETESSA VERDAGUERIANA¹

MAITE GODAYOL I PUIG

El dia 4 de maig de 1975, un grup de poetesses catalanes organitzà a Vic una sessió dedicada a la figura de Mercè Font i Codina². Commemoració centrada en la col·locació al parc Balmes d'una ceràmica amb versos de l'homenatjada. La premsa comarcal reproduí el parlament del Dr. Miquel S. Salarich a la Sala de la columna, titulat: «Les poetesses de la Plana»³.

Malauradament, avui en dia la terrissa commemorativa ha desaparegut, però ha de perviure el record de la primera poetessa vigatana, qui a més de posseir grans qualitats literàries reconegudes pels seus contemporanis, era una dona, cosa que per a l'època la fa encara més interessant.

Durant la segona meitat del s. XIX, l'activitat cultural de la comarca esdevé influent arreu de Catalunya. Una clara mostra en són: les activitats del Círcol Literari⁴, les poesies de l'Esbart de Vich⁵ i la publicació de *La Veu del Montserrat*. Tot aquest moviment participava en l'edificació de nous plantejaments literaris i polítics coneguts com la Renaixença catalana. I tanmateix, un «mestre» sorgí d'aquest entorn, Jacint Vedaguer Santaló, donant forma a l'anomenada escola vigatana.

El meu propòsit es concreta en la persona de la poetessa Mercè Font i Codina, així en el títol inicial escullo la cronologia que marca el seu naixement al 1867 i la seva mort l'any 1900. L'objectiu, a més d'analitzar l'obra, és recórrer la vida de

1. Agraïxo la col·laboració de Mn. Josep M. Ferran i de la família Baqué Vila. Mercès també a les persones que m'han orientat en la tasca d'investigació i de redacció.

2. ALBERT, Esteve i altres, *Les cinc branques, poesia femenina catalana*, Edita Esteve Albert, Barcelona, 1975.

3. Setmanari *Ausona*, maig i juny de 1975. L'autor dels articles biografia, començant per Mercè Font, a les literates osonenques del segle XX.

4. SALARICH TORRENTS, Miquel S. *Història del Círcol Literari de Vich*, Patronat d'Estudis Ausonencs, Vic, 1962.

5. Sobre l'Esbart de Vic consultar les obres que se citen del Dr. Salarich i també els seus articles publicats a la Revista *Ausa*, Vol. VI, Arxiu Episcopal de Vic.

poetessa i la realitat del seu moment, que com la de moltes altres dones, literates o no, vingué determinada pel fet de pertànyer al sexe femení.

Ara fa cent anys, la legislació espanyola codificava una societat on es marginava de la ciència i la política a diversos col·lectius considerats intel·lectualment inferiors⁶. Un d'ells, les dones vivien supeditades a unes normes i costums seculars que tan sols reconeixien les virtuts literàries i musicals femenines⁷. A Catalunya, la lluita per superar-ho pren força amb les reivindicacions de les obreres per una banda, i amb el «feminisme» burgès de Dolors Monserdà per una altra.

La nostra poetessa, destacant en l'art de la poesia, no defuig sinó que s'insereix a la perfecció en el model de dona que lloaven els homes de l'època.

Mercè Font neix el dia 6 de juny de 1867 en una casa de la plaça Major coneguda com a Can Fleca, just a tocar l'ajuntament de la ciutat⁸. Aquesta era propietat de la família de la seva mare, Dolors Codina i Cuadras, casada amb Josep Font i Manxarell, que residien al carrer de la Ramada núm. 7, aquí viurà Mercè Font tota la seva vida.

En aquesta llar la cultura i el benestar no hi mancaven, les dues filles del matrimoni, úniques supervivents de vuit gemans, i en concret el cap de la casa, Josep Font, pertanyien al nucli més selecte de la ciutat de Vic.

El Sr. Font i Manxarell, advocat, ocupà càrrecs polítics d'importància al llarg de la seva vida. Alcalde de la ciutat diverses vegades i representant de districte a la Diputació de Barcelona. Home amant de les lletres fou soci destacat del Círcol Literari que presidí en diverses ocasions.

Suposem que més d'un cop, la intranquil·litat enraria l'ambient familiar donada la inclinació política del pare, monàrquic liberal. Eren temps de pugna entre diverses tendències disposades a conquerir el poder, progressistes, demòcrates i republicans. Aquestes, lluiten per imposar-se sobre les ideologies més conservadores i les anomenades d'Antic Règim.

Amb tot s'obre un període conegut com el Sexenni revolucionari (1868-1874), iniciat quan al setembre del 1868 s'enderroca la monarquia espanyola, donant pas a un govern en teoria progressista. Nova etapa que contemplaria un rei vingut d'Itàlia, la tercera guerra carlina i com a culminació l'establiment de la primera República, substituïda al cap d'onze mesos pel retorn de la Corona espanyola. Tot aquest anar i venir per força afectava les persones que jugaven a favor d'un o altre partit, tant a nivell nacional com a nivell local.

6. Art. 57. El marido debe proteger a la mujer y ésta obedecer al marido.

Art. 154. El padre, y en su defecto la madre, tienen potestad sobre sus hijos legítimos no emancipados.

Art. 168. La madre que pase a segundas nupcias pierde la patria potestad sobre sus hijos (...).

ABELLA, J. *Código civil vigente en la península y ultramar. Reformado conforme a lo dispuesto en la ley del 26 de mayo y Real Decreto de 24 de julio de 1889*, Madrid, Viuda e hijos de la Riva, 1890.

7. «(...) Considerada la muger igual al hombre en cuanto fué creada de su misma carne; pero menos que el hombre porque fue creada despues de él (...). La muger, dejando aparte algunas excepciones, no tiene aptitud para estudios profundos y abstractos, por tanto no muy dispuesta para las ciencias, pero sobresalen en ella las facultades perceptivas y afectivas (...), tiene aptitud para las bellas artes como la poesia, declamación, canto música y otras de imaginación y fantasía (...).» Fragment de la conferència pronunciada per D. Pablo Anglada al Círcol Literari l'any 1868. Fons del Círcol Literari, Lligall 4, Biblioteca Joan Triadó de Vic.

8. Arxiu personal del Dr. Miquel dels S. Salarich. A.E.V.

Existia també un altre món en formació, els treballadors i treballadores de les fàbriques. Nou grup posseïdor d'ideologies pròpies, els socialismes, que lluitaven per millorar o canviar la situació explotadora a què estava sotmès.

La comarca d'Osona també fou escenari de tots aquests esdeveniments. Manlleu, Roda de Ter i altres municipis s'afegeixen al progrés, això era en aquell temps industrialitzar-se, mentre que Vic se'n veu desplaçada, sobretot per no disposar d'un riu prou cabalós que li subministrés la força motriu necessària per a moure les màquines.

Podem imaginar que per a la capital osonenca, perdre el lideratge de l'activitat comarcal li suposà un handicap prou gran. Durant els anys seixanta i setanta, l'activitat econòmica vigatana més aviat reculà. Fins i tot la ciutat perdia progressivament habitants, mostra de la seva incipient decadència, sobretot en uns moments en què la prosperitat anava associada amb el creixement demogràfic.

L'arribada del «ferro-carril» salvarà la situació a partir de 1875⁹. Aquests anys de recessió coincideixen amb els anys d'embranchada cultural dirigida pel Círcol Literari¹⁰ i que personifiquen els poetes de l'Esbart de Vic.

Aquest context emmarca la infantesa i l'adolescència de Mercè Font Codina. Tota manera, ella no pertany al món de l'obrerisme, sinó a l'altre: al del benestar i la cultura. Ambient que li obrí les portes del coneixement i el saber, que combinat amb una gran sensibilitat s'evidencia en tota la seva obra. Voldria aquí esmentar a Maria Trulls, poetessa de Prats, qui provinent d'una llar humil també despuntà en l'art de l'escriptura¹¹. *Mai sabrem quantes dones i homes amb qualitats literàries, que fins les mateixes persones desconeixien, per raó de llur origen i/o sexe es veieren privades d'enriquir l'art i la ciència.*

El sentiment religiós i la temàtica èpica i costumista, derivats de l'entorn familiar i cultural, defineixen la poesia de Mercè Font. Així, la nostra poetessa encaixa bé en el moviment literari de la Renaixença, que suposa el restabliment de la poesia culta en català al voltant dels Jochs Florals l'any 1859. Les velles glòries de la història medieval prenen forma alhora que s'intenta recuperar la identitat nacional. L'església catalana vertebrarà amb els seus principis el nou catalanisme, mentre la burgesia per un cantó abanderarà el nacionalisme i per l'altre l'usarà com a arma de pressió vers l'estat centralista.

Sens dubte, una profunda espiritualitat marca la poesia de Mercè Font. Fou educada en una escola religiosa, d'entre les diverses que s'implantaren a Vic dedicades a la instrucció de les noies. La influència a la comarca del Bisbat esdevé cabdal durant tot el segle, citem només la importància del Seminari i el nombre de seminaristes «in crescendo» per copsar fins a quin punt la religiositat impregnava l'ànima de molts habitants de la ciutat. Altres, allistats a les files de l'anticlerica-

9. Diversos autors, *Història d'Osona*, Eumo Editorial, Vic, 1984.

10. Els homes d'aquesta institució, propietaris rurals, industrials i professionals liberals, defensaren el ferrocarril com a mitjà de recuperació econòmica. En aquest sentit, es pot consultar el Certàmen convocat per a commemorar la seva arribada. Fons del Círcol Literari a la biblioteca Joan Triadú de Vic.

11. SALARICH I TORRENTS, Miquel S. *La poesia vuitcentista a Osona*, Publicacions del Patronat d'Estudis Ausonencs, Vic, 1989.

lisme, acompanyaven amb les seves accions l'ofensiva desamortitzadora amb què l'Estat liberal intentava reduir el poder econòmic i social de l'església.

En aquest ambient situem l'obra de dos bisbes, Morgades primer (1882-1899) i Torras i Bages després (1899-1916), que acceptaran el nou estat liberal en oposició al sector més conservador de l'Església espanyola de caràcter integrista. Tots dos intentaràn que la nova societat, incloent-hi l'obrerisme, segueixi les doctrines cristianes. El Bisbat vigatà recolza el progrés mantenint tres principis fonamentals: família, ordre i propietat.

Per tant l'adolescència de M. Font transcorregué en el nucli de la ciutat catòlica i alhora centre de decisions eclesiàstiques i polítiques. La religiositat és un aspecte que apareix en tota la seva obra, fins la que tracta estrictament la temàtica èpica. És aquí on aflora la catalanitat, entesa com un cant a l'essència de la nostra comunitat i exempta, en un principi, de tota connotació política. Dic això perquè destacats intel·lectuals coetanis de Mercè Font participen en l'elaboració d'un catalanisme polític que culminarà amb l'aprovació de les Bases de Manresa l'any 1892.

Al marge dels esdeveniments generals, Mercè Font llegeix la seva primera poesia l'any 1885 a la font del Desmai, l'indret de lectures escollit pels poetes de l'Esbart el 1867. En aquest brollador, situat prop de Fogueroles, s'hi reunien els osonencs *lletraferits* de l'època com J. Verdaguer, J. Collell, Martí Genís, J. Serra Campdelacreu i els germans Masferrer entre d'altres¹². Tots ells protagonistes de la Renaixença catalana. En concret, aquests homes lideraven el corrent catòlic del moviment, que tenia com a òrgan d'expressió el setmanari *La Veu del Montserrat* (1878-1900). L'historiador Josep Termes els anomena «sector vigatà» que prioritza com a deure la missió de «lluitar per Catalunya». Així els diferencia de la línia purista i apolítica dirigida per Àngel Guimerà i de la vessant progressista encapçalada per Valentí Almirall¹³.

Amb tot, podem deduir que Mercè Font entrava a formar part d'un grup literari molt reconegut. El fet que l'acceptessin i considerant que era una dona ens fa pressuposar l'elevada vàlua de les seves composicions.

A partir del 1885 i fins al 1892, llegeix poesies a la font del Desmai, al Círcol Literari i les publica a *La Veu del Montserrat* (secció literària)¹⁴. Un total d'onze poesies s'editen aquests anys, però són seixanta-set les que totalitzen l'obra de Mercè Font; la majoria, doncs, resten inèdites.

Si bé ella deixa de publicar el 1892, no per això deixa d'escriure. A partir d'aquí maduresa i dedicació marcaran els seus darrers anys, viscuts entre Vic i Santpedor. Ben segur que la solteria afavorí durant temps la producció poètica, fins que el 30 de maig de 1898 (als 31 anys d'edat) contragué estat matrimonial¹⁵ a l'església de la Pietat.

12. SALARICH TORRENTS, Miquel S. op. cit.

13. *Història de Catalunya*, dirigida per Pierre Vilar, Vol. vi, Edicions 62.

14. *La Veu del Montserrat*, 1879-1900, A.E.V.

15. El Dr. SALARICH, en l'obra citada ant., suposa que la poetessa abandonà la seva tasca a partir de 1892 en prendre estat matrimonial.

El seu marit, Francesc Baqué i Llargués, advocat de Barcelona i amic del Sr. Font i Manxarell, valorava així la seva esposa¹⁶:

«...La Merceneta que era una inspirada y llorejada poetessa, llegí a instància (...) varies composicions de la seva cullita, entre altres dos magnificas poesias dedicades...»

La parella habitava la casa familiar del carrer de la Ramada, juntament amb els pares de la Mercè. A l'abril de 1899 neix la primera i única filla del matrimoni, Dolors. I al cap de nou mesos, al gener del 1900, una epidèmia de grip arriba a la ciutat per emportar-se els habitants més febles. En una època d'elevada mortalitat i de curta esperança de vida, la poetessa vigatana no en fou una excepció. Morí a casa, amb la seva família i del tot conscient de la situació «conec que ja no veuré mes a la nena», «sabia del cert que es moriria».

Una nota publicada a *La Veu del Montserrat* el dissabte 3 de febrer de l'any 1900 en comunicà la mort:

«Morí el dijous, tarde enllà, víctima d'una pulmonia doble que fou precedida d'una afecció gripal, la sra. Dª Mercè Font y Codina, (...). Nostres lectors recordaran encara les hermoses poesies qu'en els anys mes florits de sa juvenesa publicava en nostres columnes la senyoreta Font, tantes vegades aplaudida en nostres sessions literàries y celebrada pels qui s'havien posat a examinar sos versos, dels quals estava tan joyós l'Esbart, considerantla com la mes granada escriptora que havia tingut la ciutat de Vich (...). Els acompanyam de tot cor en el sentiment, y encomenam la seva ànima a les oracions de nostres lectors, de qual amistat en certa manera gosava. Deu la tinga al cel.»

Mercè Font: mare, filla, esposa i poetessa, mor, embarassada de cinc mesos, a l'edat de 33 anys, deixant una família plena de buidor i una trajectòria literària per omplir.

Voldria acabar aquesta ressenya biogràfica copiant les dues últimes estrofes del Cant de l'Oreneta¹⁷, en primer lloc perquè en elles, Mercè Font tracta el tema de la mort, sense dramatismes i amb el romanticisme que caracteritza la poesia renai-xentista, i en segon lloc perquè llegint aquests versos hom té la sensació que Mercè Font s'acomiada, i ho fa amb la naturalitat que qualifica tota bona poesia.

(...)
Puix tu mon bressol gronxares
quan á la mort arribí,
vull qu'en ta falda m'ampares
y en tos braços vull morir.

Vull morir entre tos braços,
ta bellesa contemplant,
qu'entre tos besos y abraços
podré morirme cantant.

16. Llegat familiar.

17. Llarga composició de 49 estrofes de 4 versos octosíl·labs. Publicada a *La Veu del Montserrat* l'any 1886. Les primeres estrofes ornaven la ceràmica commemorativa del parc Balmes.

L'obra de Mercè Font i Codina

Els textos originals estan aplegats en la manera com la poetessa els va deixar. Només ha calgut numerar-los i agrupar les poesies en funció de la temàtica. L'ordenació cronològica no és possible donat que la majoria de composicions figuren sense data.

De les seixanta-set composicions manuscrites, seixanta són inèdites i set —sobre un total d'onze editades— són conegudes, les quatre restants només les podem seguir a través de *la Veu del Montserrat*.

Llibreta manuscrita

- 20 p. de temàtica religiosa, 14 escrites en català i 6 escrites en castellà.
- 5 p. de temàtica èpica-patriòtica, aquestes i les poesies restants són escrites en català.
- 2 p. de temàtica costumista.

Lligall 1

- 30 p. de temàtica religiosa.
- 2 p. de temàtica patriòtica.
- 1 prosa de cinc línies aproximadament.

Lligall 2

- 1 llarga composició de temàtica religiosa.

Papers solts

- 4 p. de temàtica religiosa.
- 2 p. de temàtica èpica.

L'expressió poètica

Com s'ha dit abans, Mercè Font escriu poesia religiosa, èpica, patriòtica i costumista. Sovint, aquestes temàtiques es confonen en una mateixa composició.

La Verge Maria, Jesús, els Sants i les Santes, la natura i els símbols catalanistes del moment (*Montserrat i Ripoll*) protagonitzen les obres de M. Font i Codina.

Figures que es mouen en un espai escènic molt ben recreat per l'autora. Llegint la seva poesia, el lector o lectora s'immergeix en un món d'imatges amb la paraula tan ben confegida de la poetessa, cosa difícil i més tractant-se de poesia.

L'estil verdaguerià fonamenta tota l'obra, tant en la temàtica com en l'ús d'un llenguatge alhora popular i místic. Mossèn Cinto fou el «mestre» i Mercè Font una «alumna» destacada.

D'una manera senzilla i entenedora som conduïts a l'univers dels sentiments: la tristesa, l'angoixa, l'alegria i l'amor. És aquí on ens demostra la seva gran qualitat. Les emocions llueixen amb una especial tendresa, sobretot quan tracta la relació mare-fill. Sens dubte, aquesta sensibilitat, que només poques dones saben expressar, col·loca la poetessa en un primeríssim pla.

Les poesies que llegirem són reproduïdes tal i com foren creades per l'autora. La transcripció literal ens apropa a la persona i esdevé un xic més ella mateixa. Des de l'ortografia sense normativitzar del dinou ens parla i ens descobreix el passat de la nostra llengua. L'adopció d'aquest sistema pot dificultar, en part, la comprensió dels textos. Repte petit, ja que una segona lectura dels fragments poc entesos ens endinsarà encara més en la poesia de Mercè Font. He introduït signes de puntuació perquè la seva inexistència podria restar sentit a l'obra.

En la llarga composició titulada «La Verge dels Dolors» (Santpedor, setembre de 1887), M. Font escenifica la passió des de l'òptica de la Verge Maria. El missatge de fons reflecteix el profund dolor i la impotència d'una mare davant la mort agònica del seu fill. La dona-mare esdevé guia i narradora en la nostra estada als carrers de Jerusalem, al temps que recordant el passat ens instrueix en cultura religiosa i popular. Res millor que la lectura completa d'aquest poema inèdit per a copsar tot un món d'afecte i de creences.

LA VERGE DELS DOLORS. Llibreta manuscrita pàgines 40-56

Fusciculus murrhae dilectus meus mihi

Devant de la freda llosa
que al bon Jesus li prenia,
estava la Verge Mare
per set espases ferida,
sostenint ab una ma
corona de cruels espines,
y ab l'altre'ls claus que á la Creu
penjat son amor tenien,
portant ab sang de son Fill
tenyit son mantell de viuda.
En la trista sepultura
la pensa'l cor, y'ls ulls fixa,
y en sa llosa de blanch marbre,
del Fill ab la passio escrites,
veu les set penes mes grans
qu'amargejaren sa vida.
Las veu del marbre sortint,
sombras que sa pensa anima
y corrent al mitx del cor
ab cruel espasa á ferirla.

De Jerusalem lo temple
apareix devant sa vista,
de les boyres desbrigat
pe'l sol hermos qu'hi arriba.
La boyra es la gent,
Jesus sol que la dissipa.
Ella es l'albada qu'el porta,
sant Joseph l'estel qu'els guia
tot portant les tortoretas
que ab Jesus han de oferirse.
Simeon, lo bell infant
pren dels braços de Maria
y, donant gracies al cel
a la Mare Verge's gira,
dientli aqueix fillet hermos
que tan vostre cor estima,
sera d'alguns la salut,
de molts altres la ruina.
Vos, lo veureu açotat,
coronat son cap d'espines,

expirar en una creu
de lladres en companyia.

I ella diu quant d'aqueix glavi
sent renovar la ferida:

*Mon Estimat fou per mi
sempre un manadet de mirra!*

Del desert la seca arena
sa tendra planta trepitja
quant, allà en la fosca nit
ab son Fill fuig vers l'Egipte.

L'acompanya sant Joseph
que son temor compartia,
de veure l'infant Jesus
victima de gens impies.

Al mirarne les palmeres
que fins a terra s'inclinen,
abrigant á son Creador
que á s'ombra dorm y somia.
Veu los angels que ab ses ales
dels ardors del sol l'abrigan
y de sos braços fan remes,
en sent del Nil á les rives.
Veu tota la creació
als peus de son Deu rendida,
y al home per qui d'infant
lo Creador forma prenia,
que en paga de tal mercè
vol arrencarli la vida.

En los gemechs de la tórtora
que per son amor sospira,
sent los plors de tristes mares
qu'els fills per son Fill perdian

I exclama al clavar-se eix glavi
en s'anima compasssiva:
*Sempre fou mon Estimat
per mi un manadet de mirra!*

De Jerusalem, les places
y los carrers recorria,
s'ha trovat sense Jesus
del sant temple á la sortida
y are'l cerca sens consol
dintre y fora de la vila.
Lo cerca mes, ay no'l troba
y tot plorant aixis'cria:
digaume aucellets del bosch,

digaume flors de les rives,
estrelletes de la nit,
raigs hermosos del mitx dia,
l'amor de mes amoretetes,
la clara llum de mes nines,
en quina branca floreix?
sobre quin ditxós cel brilla?
digaume, l'heu vist en lloch
mon dols Manadet de mirra?
Mon cor li feya de test,
ma sang li donava vida
y arrosarlo cada jorn
ab llet de verge solia.

Tal volta, los angelets
que ab sos cants me l'adormien,
de la terra hont flori
ne tingueren gelosia
y per pujarlo á la gloria
mon dolç Amor me prenién.

Tornaume'l angels tornaume'l!
mes, en lo sepulcre's fixa
y afegeix tornaume'l homes
ó be lleveume la vida.
*Mes val morir que viurer
sens mon manadet de mirra.*

Pobre Mare pobre Mare!
qui podrà dir quant patia,
les tres primeres espases
en trenta anys la n'han ferida,
les altres quatre plegades
la feriren en un dia.

El lo carrer d'Amargura
ja desalada n'arriba,
sos ulls cercan á Jesus
que á vencer la mort camina.
La pesada Creu al coll,
coronat son cap d'espines;
son cabell d'or y sa cara
qu'els angels del cel admiren
van degotan suor y sang,
cubreixen pols y salives;
s'espalla feta una llaga
portar la creu no podia,
y's doblegava ab son pes,
serment que son fruit inclina.
La soldadesca y botxins
del coll la sogà li estiren,

y per ajudarla á alçar
sens compassió lo ferian.

Tot sa pobre Mare ho veu,
tot ho contempla Maria,
sent a Jesus qu'aconhorta
de Jerusalem les filles
y pensa, si una paraula
son fill per ella tindria.
Apropet seu al passar
son estimat sols la mira,
mes, á son tendre cor, parla
mes que la llengua, la vista.
Y'ls ulls de Jesus li diuent:
animeuvos Mare mia,
pecaren Adam y Eva
en un jardí de delícies,
y avuy á dalt d'un Calvari
patirem cruels agonies.
Jesus pagant per Adam
pagant per Eva Maria.

Respon ella ab sa mirada
amorosa y compassiva:
anem, estimat fill meu,
jo per tot vos seguiria.
*Corrent envers vostre olor
mon dolç manadet de mirra.*

Quin espectacle contempla
la pobre Mare afligida.
La muntanya del Calvari,
dels jueus les turves cubrian,
les tropes de á peu
y les de caballeria,
lo poble qu'ahi á Jesus
rebé entre palmes y olives,
s'en mofa are y'l blasfema
y sos miracles oblida.
Altres soldats mes enllá
veu que tunica 's rifan
y pujantne mes amunt,
allá en lo mes alta cima,
alçarse entre cel y terra
la Creu hon Jesus moria.
Maria corra á abraçarla,
alçant vers son Fill la vista,
son mantell recull la sang
que brolla de ses ferides.

A la soca de la Creu

fortament l'amor la lliga,
ab lo cor del bon Jesus
son cor en acort sospira.
De son fill, cada paraula
es per ella una ferida,
li dona per fill sant Joan
per mare Joan la prenia.
No pot donarli un glop d'aygua,
y tinch set! Jesus li crida.
Aixís tres hores passaren
sufrint de mort agonies,
á dalt de la Creu Jesus
al peu de la Creu Maria.
Mes Jesus ja va á expirar,
sa testa hermosa s'inclina,
aixeca los ulls al cel
y apres á sa Mare'ls gira.
Tot está acabat exclama!
y les pedres se partian,
s'obriren les sepultures,
de sang la lluna's tenyia,
tristos surten los estels
y del sol la llum s'eclipsa.
S'eclipsa'l Sol que a Betlem
nasque'ls braços de Maria.
Ella, estreny mes fort la Creu
y al punt que Jesus expira,
en las llagas de sos peus
un bes ardent inprimintne.
Ab lo cor mitx fet esberlas
alçant la vista'l cel crida:
Deu meu! vos me'l regalareu
com lo rahim á la vinya,
com a la palmera'l datil,
com al test la clavellina
y are vos faig de bon grat
sacrifici de sa vida;
si voleu que resti ja
en la terra anyoradissa
hi viuré, mes ab Jesus
mon cor oferirus voldria.
*Accepteu si us plau lo test
Vos qu'heu acceptat la mirra.*

Lo cos de Jesus devallen,
en braços lo pren Maria,
al peu de la Creu s'assenta,
en sa falda lo reclina

y mentre sobre son pit
 amorosa l'estrenyia,
 vers lo cor del bon Jesus
 sa testa hermosa s'inclina,
 com trovador sobre l'arpa
 hont son sentiment pren vida.
 Mes ay! s'han trencat ses cordes
 y tot playentse'n sospira:

Roseret de veres roses
 que á l'ombra de lliris naixias,
 llet de Verge era la sava
 y fou blanca la florida,
 ton brancatge s'estengue,
 lo mon abrigar volia
 y de puresa y amor
 al predicar la doctrina,
 de les flors feres cadena
 que a Deu ab los homens lliga
 y los uneix uns ab altre
 de caritat ab suau vincle.
 Ta dolça ombra los feu nosa,
 per traure't de lo mon venian
 y tu de color de pòrpora
 per ells cinq roses obrias,
 de cada una los rubins
 tot desgranantse'n plovia,
 cada un qu'en queya per tu
 y per mi n'era una espina.

Obrint la mes bella rosa
 un niuet los oferires,
 ells ingrats, no'n feren cas
 y sens pietat t'escarnien,
 y tu de ta caritat
 al esclatar la florida,
 doblegant t'hermosa testa
 cremat d'amor te marcires.

Mos braços ton breçol foren
 quant infant al mon venias
 y ells son ay! l'ultim coixi
 hon ton cos llagat reclines.
 Amorosa jo t'hi estrenyia
 de les roses porporines,
 mentre'l glavi del dolor
 grava en mon cor les ferides.

Molt amarch fores per mi,
 mes, ay! jo no't deixaria.
*En mon pit sempre't dure
 flairos manadet de mirra*

Com si desvetllas d'un somni
 mira á son entorn Maria.
 Mes ay! mes ay! pobre Mare!
 la realitat es mes trista;
 que si sofrí allá en lo temple
 y tot fugint á l'Egipte,
 y quant trová al bon Jesus
 que ab la Creu al coll camina
 y en ella al veure'l morir,
 y quant ja mort lo rebia
 estava ab ella Jesus
 y ab Jesus la mort es vida.

Are al peu de son sepulcre
 se troba horfana y viuda.
 Sentint sos planys en lo cel
 y en la terra tot sospira,
 la lluna, cendros mantell
 se posa de dol en signe,
 ses llagrimas, les estrelles
 amagan entre boyrines
 y en elles com en les branques
 de los arbres de ses rives.
 Mudes ses arpes d'argent
 los angelets sospenian,
 deixantne sos cants en terra,
 los aucells dins ses verdisses,
 la creació resta muda
 semblant una inmensa lira,
 quant s'es mort lo trovador
 que puntejarla solia.
 Sols Maria, corda mestra,
 encara en ella sospira
 suau resso, que los dolors
 y amor de Deu repetia.
 Perque, diu als pecadors:
 m'haveu pres la vida mia?
 En que us he ofes, responeu,
 en que mon cor vos contrista?
 Fiu la broma d'hon lo cel
 sa rosada plague un dia.
 Fiu l'aubada que del sol
 vos porta la llum divina.
 Perque, perque vostres ulls
 veurer sos raigs no volian?
 Perque al bes de la rosada
 los vostres cors no s'obriren?
 Oбриulas are fills meus

y'ls braços jo os estendria,
si Jesus per perdonarvos
no te ja un ale de vida,
per alcansarvos clemencia
alenta encara Maria.

Estrenyent sobre son pit
claus y corona d'espines,
de sos set dolors los glavis
vant tots plegats a ferirla
y ella diu, besant la llosa
resignada y afligida:
*Sempre fou mon Estimat
per mi un manadet de mirra*

Dolça Mare, font d'amor,
pe'ls dolors qu'us afligiren,
feu que de Jesus les llagas
per mon cor un sagell sigan.
De sa passio y vostres penes
sentir l'amargor voldria
y a Jesus crucificat
possehir tota ma vida.

Donau-me'l Mare donau-me'l,
que del judici en lo dia,
sols podra entrar en la gloria
qui per l'amor guardat tinga
dintre l'arca de son cor,
Vostre Manadet de mirra.

Sampedor Setembre de 1887

Catalunya a Castilla. Llibreta manuscrita pàgines 119-123

Composició de 12 estrofes i 8 versos cada una. Pertany al conjunt poètic inèdit i sense data. He mantingut els signes d'entonació originals.

Mercè Font, com a persona i poetessa, participa en el disseny romàntic d'una Catalunya «víctima» de la «cruel» Castilla. En aquesta poesia veiem a dos personatges enfrontats: Catalunya, que parla tota l'estona, ataca, acusa i retreu a una Castilla que, amb totes les males arts, sembla disposada a destruir-la. Bondat versus dolenteria, una visió maniquea de la història molt pròpia de l'època i que encara avui perdura.

I això m'ha gelat lo cor.

¿En que t'he ofés ma germana
qu'així'm vulgues entristir?
¿perque altiva castellana
vols lo meu cor mitx partir?
¿y perque la ma traidora
qu'alça l'eyna punxadora
ab la capa enganyadora
de les rahons vols cubrir?

Tu, un jorn trista sospiravas
sota los flagells del cel,
y per un balsam clamaves,
y corrent ab sant anhel
a oferirtel jo venia.
¡Qui m'ho hagues dit aquell dia

que ton cor m'l tornaria
convertit en amarch fel !

Per aumentar ta riquesa
jo't donava'l suor meu,
per fer mes gran ta bellesa
ab mos llocs orni'l front teu,
y tu tot això'm pagavas
ab los assots qu'm donavas,
y d'agrahirmho are acabas
tot clavantme en dura creu.

De comtesa, la corona
de ma testa has arrencat,
y d'espines, ta ma'm dona

la que tos fills m'han trenat.
Tu, de ma parla't mofares,
tu, m'industria arreconares
y avuy vens y te m'empares
de tot lo que m'ha quedat.

Perque igual la fesomia
no'ns ha donat lo Creador,
perque tu tens del mitxdia
l'ull negre y la morenor
y jo del mar la blancura
y l'ullada blava y pura,
entre abdues se't figura
que no hi pot haber amor.

Quant tu superba rosa
qu'has d'Espanya'l ram lligat,
has vist una flor desclosa
massa gerda a ton costat
qu'ab sa flayre y gentileza
pot eclipsar ta bellesa,
per cubrir t'ambicio, has presa
sa vesta a la caritat.

Dius qu'eixa flor sent mes bella,
vols tornarla igual a tu
y un raig darli de l'estrella
qu'en ton front hermosa llu.
Mes, ay! o germana mia,
qu'eixa flor sa fesomia
ni per tots los sols voldria
brotar ab tu ni ab ningu.

No, no vull tornarme rosa,
puig Deu violeta'm crea,
primer marcida y polsosa
cauré baix la ferrea ma,
y anirant cayent mes fulles,
sens que a mes musties despulles

pugues tu, per mes que ho vullas,
jamay los colors donar.

Si quant la mel me robavas,
mos planys no volent sentir
les orelles tu't tapaves
y devades jo cridi.
Trencantme formal promesa,
avuy que'm prens ma bellesa,
desplegant major fermesa
lluytaré fins á morir.

Que si a ma industria ferida
allá deixava de mort,
de mes lleys això ab la vida
s'en du mon derrer tresor.
Allo fou una tempesta
que'm gelava sols la testa,
y això es una congesta
que ve á gelarme lo cor.

Que de mare l'amor santa
en mon pit vol aufegar,
que com sa sava a la planta
me pren los fills á qui aymar,
y per donarme mes pena
junta ab los cants de sirena
lo dring cruel de la cadena
qu'ells hauran d'arrossegar.

Doncs, si quant ta ma me prenia
per enriqueir a l'estranger,
lo dols pa de cada dia,
lo meu plany no't conmogué.
Per los fills que mon cor porta,
crido are ab veu mes forta
que jamay viva ni morta
castellana me podras fer!

L'anell de ma vesàvia. Llibreta manuscrita pàgines 110-113.

Poesia inèdita de vuitanta-dos versos i sense datació. De caràcter costumista, ens descriu l'escena d'un casament del segle passat, els vestits dels nuvis i l'entorn que els acompanya. L'anell que inspira aquesta composició és encara avui propietat dels descendents de la poetessa.

La tendresa i el respecte als avantpassats enllacen tota la composició, potser per això —i per l'existència de la joia— és una de les poesies més estimades per la família.

A casa hi ha un anell d'or
guarnit ab una garlanda,
que lliga dos cors formats
d'un diamant y una esmeragda.
Diu que fou l'anell hermos
que'l jorn de ses esposalles,
mon vesavi qu'al cel sia,
posá al dit de ma vesavia,
que de gloria al paradís
Deu haje ben coronada.

L'anell d'or d'aquell temps
sab les coses fil per randa,
y a mi ab lo brill de ses pedres
lo que os vaig a dir'm contava.

Apropet de Sampedor
allá al mitx del pla de Bages,
á les portes de l'hermita
de la gloriosa santa Anna,
un mati ja fa molts anys
gentil donzella arribava.
De mirar donava pler
lo ram de flors de sa cara,
lo ret que duya en son cap,
de diamants ses arrecades,
sa rica agulla de pit,
sa ben brodada corbata,
lo seu faldillo de seda
pintat dels colors de l'alba,
lo silló de domas vert
sobre que anava sentada,
y fins lo mosso de peu
que ab una cara de pasqua,
ben vestit de vellut blau,
calzat de espadenyes blanques
y ab barretina vermella,
l'alta mula li menava.

Era una tendra ponzella
de Vich nascuda en la Plana,
que volgué aquell jorn d'amor
transplantar al pla de Bages.

La baixaven del cavall,
entre el repich de campanes
y la fressa dels galeigs

que festejen s'arribada.
La mantellina li posan,
vers lo temple l'acompanyen
ahont l'esperava un jove
vestit ab llarga casaca,
la calsa fins a genoll
y al peu sivelles de plata,
y vent en ell son Isaac
com Rebeca ella'ls ulls baixa.

S'agenollen prop l'altar
a les plantes de santa Anna,
y quant ja s'han dat les mans
y tots dos han dit si pare,
lo jove pren l'anell d'or
y á la donzella'l posava,
mentres dels cors de tots dos
una pregaría s'escola,
y dels prarpres de l'esposa
se veu lliscar una llagríma,
beneyta pluja de maig
de primavera rosada
que l'Altíssim avuy planta
dantlí, un anell per arrel
y dos pregaríes per sava.

Aquella arrel era jo
qui l'arrosa la Vesavia.

Benhage l'anell d'or
de mos passats recondansa.
Benehesca Deu á qui'l du,
benehesca á qui li dava,
benehesca nostra llar
volgut rebrot de la planta,
nascuda prop d'un altar
y a les plantes de santa Anna,
y nos la guardi tan bella
com jo la trovo al mirarla,
voltada ab lo cercle d'or
del anell de ma vesavia.

L'ermita de Sant Roch. Llibreta manuscrita pàgines 26-33.

Aquesta poesia inèdita de 180 versos és un cant a la fe, a la natura i a la senzillesa de la gent del camp. Tot plegat pren vida per festejar la construcció de l'ermita de St. Roc.

Un intens sentiment religiós transparenta en la descripció de la processó i la benedicció de la capella, tant en el sentiment expressat com en els personatges representats.

És un poema fresc i alegre i fins podria dir divertit. Com en un conte de volums, les esglésies i els sants de la plana participen en la festa inaugural.

Deu nos conservi la fe.

En alçar hermos pitxer,
agrahiment y amor treballan
y, acabantlo de bastir
la fe gerda flor hi planta.

Quant la justa ma de Deu
descarrega sobre Espanya
per castigar sos pecats
de la peste cruel plaga.
La fe, que fondes arrels
encara te en nostra patria,
respiraba als bons vehins
d'un reconet de la plana,
que a la falda del Montseny
dorm dolçament recolzada,
que fessin vot a Sant Roch
si de la peste'ls lliuraba,
de bastir en son honor
agrahits un ermitatge,
que com una fita'l fet
recordes en l'encontrada.
Lo sant piadós las lluirá,
la capelleta s'alçaba,
no la basteixen artistes
ab ricas llosses de marbre,
que la treballen pagesos
ab pedres de la montanya.
Son altar com ella es pobre
y no es guarnit d'or y plata,
la caritat y la fe
seran com mistich retaule.

Te una clotxa en son cloquer
per espantar pedregades,
y per cridar als vehins
al aplech del ermitatge,
sech y pobre es lo pitxer
mes la flor sera galana.

Matinadeta d'abril
la parroquia va de gala,
y repican sens parar
de son cloquer les campanes,
mentres surt la processó
pujant al nou ermitatge.
Ab barretina vermella
los minyons de l'encontrada,
de la processó al devant
ab l'escopeta fan salva,
van despres dels ganfanons
y darrera la creu alta,
dues rengleras de dones
ab ses llargues arrecades,
son virolat mocador
y caputxa negra o blanca,
portan un ciri en ses mans
y en sa boca una pregaria.
Segueixen despres pagesos
ab lo corbati ab tombaga,
ab lo cap ben pentinat
y barretina a l'espalla,
son peu calça l'espardenya
y en ses mans duent una atxa.
Ab sos vestits de vellut
o sa mantellina blanca,
pabardes y pabardessas
van apropet de l'imatge,
a miraula que es gentil,
sembla que somrient aguayta.
Du un vestit de peregrí
ab petxines y carbassa,
y un gosset te a son costat
que l'aliment li portava.
Pastor amant que vigila
sa venvolguda ramada.
Ve despres lo senyor Bisbe
del zelos rector en companya

y tanca la processo
l'ajuntament ab les carpes.
L'ermita sobre un turo,
que en diuent de les pestanyes
per ses llagrimes de joya
ab les dels vehins juntarne,
les seves obria'l cel
quant lo sant hi arrivava.
Ab sa verda vestidura
li somriu tota la plana,
per lo cloquer de la seu
sant Bernat sembla qu'aguayta
penitent ple d'ignocencia.
Miquel dels sants li exclama:
salut, a la nova flor
qu'es bada en l'hort de ma patria!
sant Lluçia y Marcia'l saludan
ab sant Sist, Llorens y Jaume.
Saladeures, per a veurelo
de puntetes s'aixecaba.
Deu vos quart! li diu Sant March
desde son vell ermitatge.
Dintre s'antiga capella
benvingut! sant Jordi clama.
Y ahont per l'amor ferit
un dia demanaba aygua,
Deu vos quart y benvingut!
Francesch d'Asis contestava,
y en Puiglagulla y la Gleva
aixis la Verge li parla:
jo so la lluna gentil
d'aqueixa encisera plana,
benhayes o nou estel!
qu'avuy vens a coronarme.
La capella benehia
lo Bisbe ab mitra posada,
ab sa croça en una ma
ab un ram d'hissop en l'altre,
tot dient himnes y salms
tres vegades la voltaba,
per dins ab aygua beneyta
y per defora arrosantla
perque, jamay s'acostes
a ses portes lo diable.
S'asseu despres á la porta
y aixis diu ab veu de Pare:
va es guardar la ciutat,
es va edificar la casa,

si no es Deu qui l'edifica
y si Deu no es qui la guarda,
aixis fills meus estimats
ho haveu compres vosaltres,
ho diu ben clar eixa ermita
per vostra pietat alçada,
ella sera pel vehinat
ensemps qu'una recordança
de la clemencia del cel
que per sant Roch vos baixava,
poderosissim resguart
de sequia y pedregades.
Veniuhi a pregar sovint
devant sa encisera imatge,
y obtindreu gracies y dons
y un dia la gloria santa.
Estenent llavors son braç
la benedicció donava,
se doblaven los genolls,
de molts ulls degotan llagrimes
y la clotxa del cloquer
repicava repicava.
Los musichs a dalt del cor
aires festivals tocavan,
y en ca cim de turó
pam de roselles qu'es bada.
Se veyen les barretines
dels minyons que feien salva,
que quant s'acabá la festa
y deixavan l'ermitatge,
en devallavan cantant
gayes cansons catalanes.
Escolteu, sant Roch glorios,
escolteu una pregaria:
flor hermosa per la fe
en humil pitxer plantada,
rica perla á qui l'amor
tosca conquilla donava,
gardeunos los sentiments
que'ns deixaren nostres Pares,
y si escala de la gloria
diu que son los ermitatges,
si son la cadena d'or
qu'el cel ab la terra enllassa,
siga'l vostre nou graho
d'eixa misteriosa escala,
nova anella que ab lo cel
uneixi de Vich la plana.